

TÜRK YURTLARININ TANITILMASINDA EDEBİYATIN ROLÜ VE KIBRIS

Doç. Dr. Tahir KAHHAR*

Özet

Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın Özbekistan'da tanıtılması, 1994 yılında *Özbekistan Avazı* gazetesinde, Miraziz Azam çevirisiyle yayımlanan Kıbrıslı şair Osman Türkay'ın şiirleriyle başlanmıştır. Daha sonra aynı gazetede Tahir Kahhar çevirisiyle Rauf Denктаş'ın *Saadet Sırları* kitabı ile İsmail Bozkurt'un *Mangal* romanından parçalar yayımlandı. Bunları, *Haber*, *Tang Yulduzu*, *Marifet* gibi gazetelerde, *Cihan Edebiyatı* dergisinde Tahir Kahhar çevirisiyle yayımlanan, Kıbrıslı Türk şairlerinin şiirleri ile Babahan Şerif'in çevirisiyle İsmail Bozkurt'un *Mangal* romanı ve hikayeleri ile Ali Nesim'in hikayeleri de *İstıklal Kuyası* gazetesinde yayımlandı.

KKTC'de kurulan KIBATEK (Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı) toplantıları ve yayınları vasıtasıyla yalnız adada değil, Avrupa'da da Türklerin yaşadığı, onların zengin edebiyatı, kültür varlığı bulunduğu anlaşıldı ve Makedonya, Bulgaristan, Kosova Türk şairlerinin şiirleri Tahir Kahhar çevirisiyle Özbekistan'da tanıtıldı.

Kıbrıs Türk halkının zengin kültür varlığının, bu arada edebiyatının Türk Dünyasında tanıtılması, KKTC'nin başka devletler tarafından tanınmasındaki araçlardan, kapılardan biri olup önemsenmelidir.

Kilit sözler: Kıbrıs, Türk, Edebiyat, Folkloru, Tanıtım, Çeviri

INTRODUCTION TO TURKISH DORMITORIES THE ROLE OF LITERATURE AND CYPRUS

Abstract

* Doç. Dr. Gazeteci-Yazar, çevirmen, Özbekistan. tahirkahhar@mail.ru

The promotion of Turkish Cypriot Literature in Uzbekistan started with the poems of the Cypriot poet Osman Türkay, published in the *Uzbekistan Avazi* newspaper in 1994 with the translation of Miraziz Azam. Later, parts of Rauf Denktaş's book *Saadet Sırları* and İsmail Bozkurt's *Mangal* novel were published in the same newspaper with the translation of Tahir Kahhar. These were published in newspapers such as *Haber*, *Tang Yulduzi* and *Marifet*, poems of Turkish Cypriot poets published in the translation of Tahir Kahhar in the journal *Cihan Edebiyatı*, and the translation of Babahan Şerif and İsmail Bozkurt's *Mangal* novel and stories, and the stories of Ali Nesim were published in the newspaper *Istiklal Kuyası*.

Through the meetings and publications of KIBATEK (Cyprus-Balkans-Eurasian Turkish Literatures Foundation), which was established in the TRNC, it was understood that Turks lived not only on the island but also in Europe, they had rich literature and cultural assets, and the poems of Macedonian, Bulgarian and Kosovo Turkish poets were translated by Tahir Kahhar. It was introduced in Uzbekistan.

The promotion of the rich cultural heritage of the Turkish Cypriot people and their literature in the Turkish World is one of the means and doors for the recognition of the TRNC by other states and should be given importance.

Key words: Cyprus, Turkish, Literature, Folklore, Presentation, Translation

Giriş

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sovyetler Birliği tarafından tanınmadığından, 1990'lara kadar adadaki Türk Edebiyatı ve kültür varlığından Özbekistan'daki kardeşler habersizdi. Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın Özbekistan'da ilk tanıtımı, *Özbekistan Avazı (Özbekistan Sesi)* gazetesinin 13 Ocak 1994 tarihli 11-12 sayısında yayımlanan Azim Suyun'un "Bilmeyenler Bilsin Bizi" başlıklı makalesi ve Miraziz Azam'ın çevirisiyle yayımlanan Nobel ödülüne iki defa aday gösterilen Kıbrıslı şair Osman Türkay'ın şiirleriyle başlar. Makale yazarı, Osman Türkay'la olan görüşmesi ve sohbetleri hakkında izlenimlerini yazarken, Özbek okurlarına Kıbrıs, Kıbrıs'ın tarihi, doğası konusunda da bilgi vermekte; Osman Türkay'ın 14 kitabının yayımlandığını, şiirlerinin birçok cihan dillerine çevrildiğini vurgulamaktadır. Makaleye ek olarak gazetede dört şiiri de yayımlanan şair, "Akdenizin Mavi İncisi Kıbrıs" şiirinde vatanını şöyle terennüm eder:

Kıbrısım, ölkam manim!
İnsan kolı tegmagan
Milyonlarça tonna karday
Ak pahtanı eslatuvçı bulutlar
Sening sırlarını ma`naga aylantırıb,

Başı-keti yok uşbu pallada
Sınık, üzgün kalbimga koymakda...¹

Rauf Denктаş İle İsmail Bozkurt'un Özbekistan'da Tanıtılması

Kıbrıs Türk Edebiyatı ile folklorunun Özbekistan'da geniş olarak tanıtılmasında, iki ülke yazarının, yani Özbek Tahir Kahhar ve Kıbrıslı Türk İsmail Bozkurt'un, 1995 yılında Pakistan'da düzenlenen, bir kaç yüz kültür adamının katıldığı uluslararası bir toplantıdaki görüşmeleri ve sohbetleri etkili oldu. İsmail Bozkurt'un dergiler, kitaplar gönderdiği Özbekistan'da, Kıbrıs Türk Edebiyatı'ndan çeviriler yayınlanmaya başlandı.

Kıbrıs Türk şiirinden, Kıbrıs Türk nesrinden, Kıbrıs Türk folklorundan örnekler, Özbek okurlara, uzak bir adada kendilerine kandaş ve dildaş olan kardeşlerinin yaşamakta olduğunu anımsatıyordu.

Özbek basınında Kıpr sözcüğü bazen kullanılsa da Kıbrıs kullanılmazdı. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Özbekçe'de Şimaliy Kıbrıs Türk Respublikasi) adı, aynı yıllarda edebî çeviriler vasıtasıyla basına yansımaya başladı.

Bu bağlamda o zaman KKTC Cumhurbaşkanı olan Rauf Denктаş'ın, Özbekistan Halk Demokratik Partisi'nin yayın organı olan *Özbekistan Sesi* gazetesinin 1998 yılı 6 Haziran sayısında *Saadet Sırları* (1941) kitabından bir bölüm Tahir Kahhar çevirisinde yayımlandı. Çevirmen, Rauf Denктаş'ın, ünlü bir gazeteci-yazar, vatansever siyasetçi, KKTC'nin kurucusu ve devlet başkanı olduğunu belirtirken onun, bu eserinde yaşamın önemi, doğa, toplum, millilik, toplumsal kültürün niteliği konularının işlendiğini belirtmiş ve ondan şu alıntıyı yapmıştır: “*Bu çağın insanı da saadeti ararken, akıl ve mantığın dikte ettiği yoldan şaşmamaya, manevi değerlere kıymet vermeye mecburdur.*”²

Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın ünlü yazarlarından İsmail Bozkurt'un bazı eserleri de Tahir Kahhar çevirisiyle Özbek gazeteleri ve dergilerinde yayımlandı. Şöyle ki:

-Yazarın “Ayşe” adlı öyküsü ile *Mandarinlar Pişti mi (Yusufçuklar Oldu mu?)* romanından bir bölüm, *Aile ve Cemiyet* gazetesinde Temmuz 1998'da;

-“Hacıpavlo'nun Okulu Ya Rüzgara Çare” adlı mizah öyküsü 2006 yılında *Muştum (Yumruk)* dergisinde “Hacıpavlo Maktabı Yaki Şamalını Tohtatış Çarası” başlığıyla;³

“Sabır” öyküsü *Marifet* gazetesinin 2008 yılı 30 Temmuz sayısında yayımlandı.⁴

“Sabır,” daha sonra yılın en iyi öyküsü olarak ödüllendirildi.

¹ *Özbekistan Avazı* gazetesi, 13 Ocak 1994, Taşkent, s.5.

² *Özbekistan Avazı* gazetesi, 6 Haziran 1998, Taşkent, s.2.

³ *Muştum* dergisi, Sayı 4, 2006, Taşkent, s.10.

⁴ *Marifet* gazetesi, 30 Temmuz 2008, Taşkent, s. 16

İsmail Bozkurt'un *Mangal* (1995) romanından iki bölüm ise 2008 yılında, *Aile ve Cemiyet* gazetesinde Babahan Muhammed Şerif çevirisiyle basıldı ve eser sonra kitap da olarak okurlara ulaştı.⁵ (Şerif 2012)

Kıbrıs Türk Şiiri ve Milli Mücadelesi

Kıbrıs Türk şiiri ile milli mücadelesi konusunun Özbekistan'da anlaşılmasında, *Cahan Adabiyatı* dergisinin önemli yeri vardır. Derginin 2002 yılı Mayıs sayısında, on beş Kıbrıslı şairin 29 şiirleri Tahir Kahhar çevirisiyle yayımlandı.

Hilmi, Şemi, Mehmet Derviş gibi klasik şairlerin eserlerinin tanıtılması, Kıbrıs Türkü'nün bir kaç yüz yıldır adada kendi dilinde edebiyat yarattığını anlatması bakımından önemlidir.

Mehmet Ali Akıncı'nın "Akdeniz Sahillerinden," Nevzat Yalçın'ın "İpek Yolu," Engin Gönül'ün "Kıbrıs," İlkay Adalı'nın "Çok Zamandır," Mehmet Tahir Doluner'in "Deniz Kızı," Zeki Ali'nin "Mühür," Altay Burağan'ın "Vatanı Unutma," Ayşe Tural'ın "Kırılan Aşk," Bülent Fevzioğlu'nun "Usta," Ayşen Dağlı'nın "Gemi Defterim Yok," Ahmet Demirci'nin "Ayrılık," Şirin Zaferyıldızı'nın "Ben Şehit Kızıyım" gibi şiirleri ise Kıbrıs Türkü ruhunu, Kıbrıs doğasını, Kıbrıs'taki milli mücadelenin Özbek okurlara aktarmıştı.⁶

"Akdengiz Tolkinları Kıbrıs Şairleri İcadıdan" başlığı altında yayımlanan bu şiirlere bağlantılı olarak, Lozan'dan (1924) sonra Kıbrıs'ın İngilizlere verildiği, müstemleke döneminde eğitim, kültür ve edebiyatın İngilizce, Türkçe, Rumca olarak şekillendiği, 1940'lı ve 1950'li yıllarda Hikmet Afif Mapolar, İsmail Alptegin Karagözlü, Nazif Süleyman Ebeoğlu, Rauf Denктаş, Pembe Marmara, Urkiye Mine Balman, Engin Gönül gibi yazar ve şairlerin eserlerinin yayımlandığı; Kıbrıs adasında, 1955, 1958, 1963 ve 1967'lerin saldırılara karşı direniş, ayaklanma ve savaş yılları olduğu, Barış Harekatı sonucunda (1974), Kıbrıs Türkü'nün zulümden kurtulduğu da anlatılmıştı. (Kahhar 2005)

Yazıda, şairlerin eserleri yanında, KKTC'nin Özbekistan'da tanıtılması da önemlidir. Zaten, Türk yurtları edebiyatı çevrilirken, yayımlanırken, o halkın milli durumu ile en önemli meselelerini de anlatmak baş maksat olması lazım! Birkaç örnek verelim: Engin Gönül "Kıbrıs" şiirinde candaş vatana seslenerek, Kıbrıs Türkü'ne umut vererek şöyle yazmakta:

Zumrad bir yağdusan, rengin çeçeksan,
Akdengiz bezagi, kaynak yüreksan,
Yana yükseklerge yükseleceksan,
Kelecek keçmişing aklaydır, Kıbrıs.

Köklarni yalksa da ayrılık, düşman,

⁵ *Aile ve Cemiyet* gazetesini, 6 Ağustos 2008, Taşkent, s.12-13.

⁶ *Cahan Adabiyatı* dergisi, 2002 Mayıs, Taşkent, s.61-72.

Sen öz köksingdagi İmanga süyan,
Yangi Kün atacak erta tang bilan,
Bu yavlar könglini dağlaydır, Kıbrıs.

Mehmet Ali Akıncı'nın Özbekçe'ye çevrilen “Akdengiz Sahıllarında” şiirinde ana vatana hitaben şair şöyle diyor:

Bilki mening saf kalbımda sönmagay ışkıng har çak,
Yüz yıl avval kaday bolsa, yana şunday turadır,
Çünki mening kanımda ham bir Usmanlı şanı bar,
Tamırımda akayatgan bir Turanlı kanı bar.

“Vatanıngnı Unutma” şiirinde Altay Burağan adanın her bir Kıbrıslı Türk için kutsal olduğunu vurgulamaktadır:

Bir şamal alıb ketar, ihtiyar kılmasang da,
Vatanıng bunda turar, sen istab kelmasang da,
Yülinür hatırası, sen istab yülmasang da,
Vatanıngni unutma! Kıbrısıngnı unutma .

Özbek Basınında Kıbrıs Türk Folkloru

Özbek basınında Kıbrıs Türk yazarlarının nesri ve şiiri eserleriyle birlikte Kıbrıs Türk folklorundan da çeşitli örnekler, Tahir Kahhar çevirisiyle Özbek okurlara sunulmuştur. Mesele, Ođuz Yorgancıoğlu'nun *Masallar* kitabından alınan “Bunun Hesabını Nasıl Veririm?” masalı *Aile ve Cemiyet* gazetesinin 2000 yılı 23 Şubat sayısında,⁷ “Göz Oyucular Geldiđi Gün” masalı *Tan Yıldızı* gazetesinin 31 Ağustos 2000 sayısında yayınlanmıştır.⁸

Türk dünyasındaki kültürel birlik, benzerlik her bir ülkenin kendine özgü fıkralarında görölmektedir. Hoca Nasrettin'e Özbeklerde Afandı deniliyor. Fıkra sözünün karşılığı da “afandı”dır. Birkaç yıl *Afandı* adlı bir gazete de yayımlandı.

Mustafa Gökçeođlu'nun kitabından alınan yedi Kıbrıs Türk fıkrası “İki Puflayıp Bir Yut Dağı” başlığıyla “Efendi” gazetesinin 2000 y. 29 Şubat sayısında;⁹ yine tarafımızdan çevrilen Orkun Bozkurt'un *Parmakbasan* kitabından alınan “Testlar” başlıklı mizahî deneme de *Afandı* gazetesinde yayımlanmıştır.¹⁰ Kıbrıs Türk Edebiyatı'nın Özbekistan'da tanıtılması ile ilgili başka çalışmalar da vardır. (Taşpolatova 2009: 299 -307; Sattarova 2018: ; Xudarbeyganovna 2018)

Türk yurtlarının bir birine tanıtılmasında edebiyat ile beraber folklorunun da tanıtılması çok yararlıdır. Gerek azınlık olarak başka bir devlet içinde yaşamakta olan Türklerin, özerk Türk

⁷ *Aile va Cemiyet* gazetesi 23 Şubat, s. 7, 2000 y. Taşkent.

⁸ *Tan Yıldızı* gazetesi, 31 Ağustos, s.4, 2000 y. Taşkent.

⁹ *Afandı* gazetesi, 29 Şubat, s.2, 2000 y. Taşkent.

¹⁰ *Afandı* gazetesi, 29 Haziran s. 3, 2006 y. Taşkent.

cumhuriyetlerinin folklorundan masallar, atasözleri, fıkralar gibi türlerdeki eserlerin her hangi bir ülkede, hatta otoriter recimlerde de yayınlanmasında bir engel yoktur diye düşünüyoruz.¹¹

KIBATEK Çalışmaları

KKTC'da İsmail Bozkurt öncülüğünde kurulan (1998) ve kuruluşundan beri başkanlığını yaptığı KIBATEK (Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı), gerçek anlamda bir Kıbrıs ve Avrasya yazarları kurumu olarak Türk dünyasına hizmet vermektedir. Türk yurtları arasındaki uluslararası kültürel ve edebi, ilmi ilişkilerin şekillenmesi ve genişlemesinde onun özel yeri vardır.¹²

Balkan Türkleri ve edebiyatlarının da Türk dünyasında tanıtılması, kültürel ve siyasi açıdan çok önemlidir, çünkü onlar azınlık olarak, ağır şartlar içinde hayatlarını sürdürmektedirler. 1990'lara kadar Özbekler ve başka Türkistan halkları, Balkan Türkleri'nin varlığından habersizdi. *Cihan Edebiyatı* dergisinin 2010 yılı Mart sayısında, Tahir Kahhar çevirisiyle Makedonyalı ve Kosovalı Türk 13 şairin şiirlerine yer verilince, Özbek edebiyatçıları ile okurları onlardan haberdar oldular. “Can Tende Yanartağdır” başlığı altında yer alan, Abdulfettah Rauf'un “Song Nafasımda Vatanım,” Şükrü Ramo'nun “Unutmayman,” Lütfü Seyfullah'ın “Mashara,” “Songrası,” “Umud” ile “Mehr,” Esad Bayram'ın “Başımda Yakılğan Şem,” İlhami Emin'in “Uhlamas Uyku” ile “Ölumsuz Taş, Nusret Dişo Ülkü'nün “Barlık, “Çin Şair” ve “Yolıngız Yolçısıman,” İrfan Bellür'ün “Alday Almas Toğrı Toğrı” ve “Avlaş ve Avlanış,” “Korıklaş,” Fahrı Ali'nin “Zaman-Zaman” ve “Heçam,” Avnı Engüllü'nün “Dualar,” Yarataman,” “Zilziladan Kalgan İzler” ve “Yüksemak” adlı şiirleri, Özbek okurlarına Makedonya'daki Türklerin ruhunu his etmek, yürek seslerini duymak imkanı verdi. (Kahhar 2010: 73-81) Bu 13 Makedonyalı Türk şairin şiirleri 2013 yılının Ekim ayında internete de (Ziya.uz veb sitesi) yüklenmiştir.¹³

Cihan Edebiyatı dergisinin 2012 yılı 7. sayısında yayımlanan “Balkan Epkinleri,” yani “Balkanlar Rüzgarı” başlıklı makalemizde de Kosova'daki Türk edebiyatı ve Kosova okurlara tanıtılmış, bu arada tarafımızdan çevrilen Hacı Ömer Lütfi, Fahriye Çerkes, Nimatullah Hafız, Hasan Mercan, Altay Receboğlu, Zeynal Beksaç, Ağım Rifat Yeşeren, Osman Baymak gibi şairlerin 20 şiiri verilmiştir. Makalede Balkanlarda 600 yıldan beri Makedonlar, Bulgarlar,

¹¹ Ben de çevirmen olarak bu yoldan yararlanan birisiyim.

¹² Kısa adı KIBATEK olan Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı, KKTC'de kurulmuş olup Ankara'da da kısa adı yine KIBATEK (Kıbrıs-Balkanlar-Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) olan, dernek statüsünde bir yapılanma ile yaklaşık 30 ülkede KIBATEK temsilcileri vardır. KIBATEK faaliyetlerindeki bir iştirakçi olarak Avrupa ve Asya'daki kardeş yazarlar ve edebiyatçılarla tanıştım. KIBATEK faaliyetlerindeki bir iştir

¹³ Bu çok iyi iştir, çünkü dergi 1-2 bin adetle basılır, veb sitesinden dünyanın yüz binlerce okuyucusu yararlanır. Yangız veb sitedeki yayınlarda bazı noksanlar var. Kaynak gösterilmemiş. Eser yayınlanmış kitap, dergi, gazetenin basıldığı tarih, kurum, sayfaya kadar verilmesi lazım.

Hırvatlar, Türkler yan-yana yaşadığı, kendi ana dillerinde edebiyat yarattıkları, bugünlerde Balkanlarda 12 milyon Müslüman yaşadığı ve onların biz Özbeklere kültürdaş ve dildaş olduğu açıklanmıştır.¹⁴

Bu şairlerin şiirleri internet ortamına da (www. zıyo.uz) yansıtılmıştır. Aynı siteye Kıbrıs Türk Edebiyatı'ndan da çeviriler yerleştirilmiş ama Kıbrıs yerine Kıpr yazılmış, ancak yazarların biyografisinde Kıbrıs'ın Türk yurdu olduğu belirtilmemiştir. Bu siteden alınarak 2021'de *Kitap Dünyası* gazetesinde yayımlanan Kıbrıslı Türk yazar ve şairler, yurtlarının KKTC olduğu, onların Kıbrıs Türk yazar ve şairleri olduğu belirtilmeden, yalnız "Türkçeden tercüme" diye yazılmıştır. (Kahhar, 2014: 145-158)¹⁵

Öneriler

Sonuç olarak aşağıdaki önerileri paylaşmak istiyotruz:

-KIBATEK faaliyetlerinin devam etmesi, *Turnalar* dergisinin¹⁶ sürekli yayınlanması, her bir Türk yurdundan temsilci-çevirmenler'in dergide faal olarak iştirak etmesi, KKTC ve Türk dünyasının bir birini daha da geniş tanıma çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir.

-KIBATEK'in KKTC'de ve Türk ülkelerinde düzenleyeceği ilmi, edebi, kültürel toplantıların, önceden olduğu gibi çeşitli Türk devletlerinde, ülkelerinde devam etmesi, değerlendirme, ödüllendirme, anma törenlerinin teşkil edilmesi, edebi ilişkilerin planlı, maksatlı şekilde devam ettirilmesi çok önemlidir;

-Özbekistan'daki harici merkezler içinde en faal olanı, Taşkent'teki Heyder Aliyev adındaki Azerbaycan Kültür Merkezi'dir. Onun başkanı Samur Abbasov'un son altı yıldaki ibretli yönetimi, gerçek milli çalışmaları neticesinde Azerbaycan Türkçesinden Özbekçeye 60'dan fazla kitap çevrilip yayımlandı. Başka cumhuriyetler bunu örnek almalıdır.

-Edebî ilişkilerdeki en büyük sorun çeviri ve kitap basımı işidir. Sorunun tartışılıp çözüm yollarının aranması için uzmanlarla devlet kurumlarının temsilcilerini bir araya getirecek uluslararası toplantılar yapılması için gerekenler yapılmalıdır.

Kaynakça

-*Afandi* Gztesi, Taşkent. 29 Şubat 2000 ve 29 Haziran 2006 sayıları.

¹⁴ *Cahan Adabiyatı* dergisi, sayı 7, s. 47-56, 2012 y. Taşkent.

¹⁵ 2014'de ise Özbek, Rus, İngiliz dillerindeki www. zıyo.uz web sitesinde daha önce basında yayınlanmış Kıbrıs Türk şairlerinin şiirleri için "Kıpr Türk Şiiri" ibaresi kullanıldı. Niçin Kıbrıs değil de, Kıpr şeklinde yazıldığını, niçin yazarların biyografisinde Kıbrıs sözünün atılıp Kıpr diye yazıldığı sorgulanmalıdır. Kıpr adanın Rum tarafını, Kıbrıs ise Türk tarafını anlatıyor, bunun bilinmesi gerekir. KKTC'de düzenlenen Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) konulu kongreye bildirileriyle katılan bir kaç Özbek gazeteci ve yazarın Özbekçe yayında görüşlerini yayınlamaları da sorgulanmalıdır.

¹⁶ Turnalar, KIBATEK'in yayın organı olup üç ayda bir yayımlanan, hakemli "Türk dili, edebiyatı, çeviri" dergisidir.

- Aila va Camiyat* Gazetesi, Taşkent. 6 Ağustos 2008 ve 23 Şubat 2000 sayıları.
- BOZKURT, İsmail (1995) *Mangal*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- BOZKURT, İsmail (Çev. Babahan ŞERİF (2012) *Mangal*, Meriyus Yayını, Taşkent.
- Cahan Adabiyatı* Dergisi, Taşkent. 2002 Mayıs sayısı ile 2012 yılının 7. Sayısı.
- DENKTAŞ, Rauf R. (1941) *Saadet Sırları* Lefkoşa.
- KAHHAR, Tahir (2005) “Kıbrıs Türk Klasik Şiirinin Özbek Basınında Tanıtımı”, *KIBATEK – YDÜ XI. Uluslararası Edebiyat Şöleni 27 – 28 Ekim 2005*, YDÜ- Lefkoşa, Yakın Doğu Üniversitesi Basımevi, Lefkoşa, s. 478 – 485.
- KAHHAR, Tahir (2010) “Can Tanda Yanartağdır (XX asr Makedoniya Türk Şairlerinin İcadıdan,” *Gahan Adabiyatı dergisi*, sayı 3, s. 73-81, 2010 y. Taşkent.
- KAHHAR, Tahir (2014) “TMT ve Enosis Konusunun Dünyaya Tanıtılmasında ‘Kıbrıs Araştırmaları Dergisi’ ve İnternet Yayınlarının Rolü”, *Kıbrıs Türk Millî Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri II. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 31 Ekim-5 Kasım 2011, KKTC, C. II, s. 145-158.
- Marifat* gazetesi, 30 Temmuz 2008, Taşkent, s. 16.
- Muştum* dergisi, Sayı 4, 2006, Taşkent, s.10.
- Özbekistan Avazı* gazetesinin 13 Ocak 1994, 6 Haziran 1998 tarihli sayıları, Taşkent, s.5.
- SATTAROVA, Gülnaz (2018) “Kıbrıs Türk Edebiyatı’nın Özbekçeye Aktarılması ve Arındırılması”, *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildirileri*, 5-6 Mart 2018 - KKTC, Cilt 1, (Yay. Haz. İsmail BOZKURT - Nihal AĞAN SOLAK-Hüseyin EZİLMEZ), Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi Yayını, İstanbul.
- Tang Yulduzu* gazetesi, 31 Ağustos, s.4, 2000 y. Taşkent.
- TAŞPOLATOVA, N. (2009) “Kıbrıs Türk Edebiyatında Millî Mücadele Konusu ve Onun Özbek Basınında Tanıtılması”, *Kıbrıs Türk Millî Mücadelesi ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 19-25 Ekim 2008, KKTC, Cilt: I, Lefkoşa, s. 299-307.
- XUDERBEYGANOVNA, Marhabo Kuchkarova (2018) “Babahan Şerif Tercümesinde Mangal: Orijinal Ve Tercüme Metinlerin Karşılaştırmalı Tipolojik Analizi,” *Üçüncü Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumu Bildirileri*, 5-6 Mart 2018 - KKTC, Cilt 2, (Yay. Haz. İsmail BOZKURT - Nihal AĞAN SOLAK - Hüseyin EZİLMEZ), Kıbrıs Türk Edebiyatı Araştırma ve Tanıtma Projesi Yayını, İstanbul, s. 67 – 74;